

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ЗЛОЧИННОСТІ

Статтю присвячено криминологічному аналізу основних показників злочинів проти моральності. У межах наукового дослідження аналізується рівень злочинів проти моральності, коефіцієнт їх активності та інтенсивності, структура та географія цієї категорії злочинів. Здійснено аналіз динамічних змін злочинів проти моральності.

Ключові слова: злочини проти моральності, рівень злочинності, коефіцієнт злочинної активності, коефіцієнт злочинної інтенсивності, динаміка злочинності, структура злочинності, географія злочинності.

Статья посвящена криминологическому анализу основных показателей преступлений против нравственности. В рамках научного исследования анализируется уровень преступлений против нравственности, коэффициент их активности и интенсивности, структура и география этой категории преступлений. Проведен анализ динамических изменений преступлений против нравственности.

Ключевые слова: преступления против нравственности, уровень преступности, коэффициент преступной активности, коэффициент преступной интенсивности, динамика преступности, структура преступности, география преступности.

The article is devoted to criminological analysis of the main indicators of crimes against morality. In our research we have analyzed the level of crimes against morality, their rates of activity and intensity, structure and geography of this category of crime. We have also done of the dynamic changes of crimes against morality.

Key words: crimes against morality, crime rates, rate of criminal activity, rate of criminal intensity, dynamics of crime, structure of crime, geography of crime.

Вступ. Кожна спільнота має власні погляди, уявлення і правила, що визначають її поведінку; відповідні духовні та моральні якості, які необхідні людині в суспільстві, та відповідні правила, що визначають умови нормального громадського життя людей. І все це прийнято в суспільстві називати одним словом – «мораль». Водночас поряд із цими правилами, поглядами та уявленнями існують певні явища, які полягають у злочинних проявах і які посягають на них. У кримінально-правовому і криминологічному просторі такі явища отримали назву «злочини проти моральності».

Проблемою криминологічної характеристики злочинів проти моральності в різні часи займалися такі науковці, як Ю.М. Антонян, С.В. Бородин, В.І. Борисов, В.В. Голіна, В.О. Глушков, Б.М. Головкін, В.П. Ємельянов, І.М. Даньшин, С.Ф. Денисов, О.М. Костенко, С.Я. Лихова та інші. Але в їхніх дослідженнях недостатньо приділялось уваги криминологічному аналізу кількісно-якісних показників цього виду злочинності. Крім того, показники злочинності мають перемінний характер, внаслідок чого криминологічні аналізи потребують постійного оновлення.

Постановка завдання. Метою нашої статті є криминологічний аналіз основних показників злочинів проти моральності.

Результати дослідження. В одній із своїх робіт ми чітко наголошували на тому, що злочинність як явище може бути оцінена і навіть виміряна у певних кількісних і якісних показниках, що дуже важливо для з'ясування сутності цього явища, виявлення його внутрішніх взаємозв'язків залежно від зовнішніх чинників [1, с. 243]. З огляду на це криминологічний аналіз основних показників злочинів проти моральності має на меті оцінити і виміряти такі злочини як певне суспільно-небезпечне явище.

У межах нашого дослідження ми вирішили зосередити увагу на кількісних та якісних показниках злочинів проти моральності.

Починаючи аналіз показників, необхідно визначити, які з них належать до категорії кількісних, а які – до якісних, і в чому полягає основний зміст цих показників.

До кількісних показників злочинів проти моральності ми відносимо абсолютні рівні злочинності та судимості, коефіцієнти злочинності та динаміку злочинності.

Рівень злочинів проти моральності. Під рівнем злочинності у кримінології розуміють кількісну характеристику, яка являє собою абсолютну кількість зареєстрованих злочинів та осіб, що їх учинили, на певній території за конкретний проміжок часу (за місяць, квартал або рік) [2, с. 36]. Аналіз цього показника розпочинають із фіксації максимальних значень явищ, що пов'язані безпосередньо з самими злочинами.

Відповідно до статистичної інформації, яку надає Генеральна прокуратура України [3], максимальна кількість зареєстрованих злочинів проти моральності становила в 2013 році 10 933; у 2014 році – 9359; у 2015 році – 8540. Середній рівень злочинності за період 2013–2015 рр. становив 9611 злочинів.

При цьому рівень злочинності загалом в Україні становив у 2013 році 563 560; у 2014 році – 529 139; у 2015 році – 565 182. Середній рівень злочинності за період 2013–2015 рр. становив 552 627 злочинів.

Проаналізувавши вищезазначені показники, можемо наголосити на тому, що кожного року в Україні існував свій рівень злочинності як загалом, так і проти моральності.

Якщо проаналізувати окремі злочини, що структурно входять до цієї групи, то можливо виокремити найбільш характерні з них, а саме: хуліганство (ст. 296 КК України); ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (ст. 301 КК України); наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (ст. 297 КК України); втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК України) та створення або утримання місць розпусти і звідництва (ст. 302 КК України). У 2015 році було поставлено на облік за ст. 296 КК України 4120 злочинів, за ст. 297 КК України – 1932, за ст. 301 КК України – 1028, за ст. 304 КК України – 526 та за ст. 302 КК України – 476 (див. Таблицю 1).

Таблиця 1

Рівень злочинів проти моральності в період з 2013 по 2015 рік

№ з/п	Кримінально-правова норма	2013	2014	2015	Взагалі за період дослідження	Середній рівень
1.	Хуліганство	6315	4962	4120	15397	5132
2.	Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого	1860	1608	1932	5400	1800
3.	Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів	1021	1152	1028	3201	1067
4.	Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність	791	616	526	1933	644
5.	Створення або утримання місць розпусти і звідництва	420	509	476	1405	468
6.	Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією	259	303	233	795	265
7.	Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію	107	116	98	321	107
8.	Жорстоке поводження з тваринами	93	41	70	204	68
9.	Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини	67	52	57	176	59
10.	Взагалі за групу злочинів	10 933	9359	8540	28 832	9611

Таблиця 2

Рівень судимості за злочини проти моральності в період з 2013 по 2015 рік

№ з/п	Кримінально-правова норма	2013	2014	2015	Взагалі за період дослідження	Середній рівень
1.	Хуліганство	2913	1983	1348	6244	2081
2.	Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів	329	354	298	981	327
3.	Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого	315	225	310	850	283
4.	Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність	358	224	210	819	273
5.	Створення або утримання місць розпусти і звідництво	182	189	181	552	184
6.	Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією	106	109	78	293	98
7.	Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію	24	28	10	62	21
8.	Жорстоке поводження з тваринами	6	15	10	31	10
9.	Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини	-	1	3	4	1
10.	Взагалі за групу злочинів	4233	3128	2448	9809	3270

Ще один аспект, який потрібно проаналізувати в межах такого показника, як рівень злочинності, – це фіксація максимальної кількості явища, пов'язаного з особою, що вчинює злочин. На превеликий жаль, статистична інформація щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, на відміну від обліку кримінальних правопорушень, подана вибірково, тобто щодо найбільш характерних злочинів.

З огляду на викладене вище можливо наголосити на тому, що за період нашого дослідження в Україні зафіксована максимальна кількість осіб, що вчинили хуліганство в 2013 році – 3123, у 2014 році – 2191 та в 2015 році – 1683; наругу над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого в 2013 році – 315, у 2014 році – 294 та в 2015 році – 369; сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією в 2013 році – 118, у 2014 році – 62 та в 2015 році – 60; втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність у 2013 році – 321, у 2014 році – 391 та в 2015 році – 339.

Рівень судимості за злочини проти моральності. Криминологічний аналіз злочинів проти моральності доцільно здійснювати за даними Державної судової адміністрації України за 2013–2015 роки [4]. Ці статистичні дані містять соціально-демографічну та кримінально-правову інформацію про осіб, засуджених за злочини, передбачені ст. ст. 296–304 КК України (злочини проти моральності).

Максимальна кількість засуджених осіб за вчинення злочинів проти моральності становила в 2013 році 4233; у 2014 році – 3128; у 2015 році – 2448. Середній рівень судимості за злочини проти моральності за період 2013–2015 рр. становив 3270 осіб.

При цьому рівень судимості загалом по Україні становив у 2013 році 122 973; у 2014 році – 102 170; у 2015 році – 94 798. Середній рівень судимості по Україні за період 2013–2015 рр. становив 106 647 осіб.

Як і у ситуації з рівнем злочинів проти моральності, виокремлюються найбільш характерні з цієї групи, а саме: ст. ст. 296, 297, 301, 302 та 304 КК України. Так, за статистичними даними Державної судової адміністрації України в 2015 році за хуліганство було засуджено 1348 осіб; за ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів – 298; за наругу над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого – 310; за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність – 210 та за створення або утримання місць розпусти і звідництва – 181 (див. Таблицю 2).

Коефіцієнт злочинної інтенсивності злочинів проти моральності. Для встановлення цього коефіцієнта і коефіцієнта злочинної активності нам необхідно використати статистичну інформацію Генеральної прокуратури України про кількість облікованих злочинів і кількість осіб, яким вручена підозра у вчиненні злочину, та статистичну інформацію Державної служби статистики України про кількість населення в Україні.

Коефіцієнт злочинної інтенсивності злочинів проти моральності в 2015 році становив 20,1 злочинів на 100 000 населення України. За той же період коефіцієнт злочинної інтенсивності хуліганства становив 9,7 злочинів на 100 000 населення; наруги над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого – 4,5; ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів – 2,4; втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність – 1,2 та створення або утримання місць розпусти і звідництва – 1,1. Коефіцієнти інших злочинів, що утворюють групу злочинів проти моральності, становили менш ніж 1 злочин на 100 000 населення України (див. Таблицю 3).

Таблиця 3

**Коефіцієнт злочинної інтенсивності злочинів проти моральності
за період з 2013 по 2015 рік**

№ з/п	Кримінально-правова норма	Кількість злочинів на 100 000 населення		
		2013	2014	2015
1.	Хуліганство	14	11,6	9,7
2.	Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого	4,1	3,8	4,5
3.	Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів	2,3	2,7	2,4
4.	Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність	1,7	1,4	1,2
5.	Створення або утримання місць розпусти і звідництва	0,9	1,2	1,1
6.	Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією	0,6	0,7	0,5
7.	Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію	0,2	0,3	0,2
8.	Жорстоке поводження з тваринами	0,2	0,09	0,2
9.	Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини	0,1	0,1	0,1
10.	Взагалі за групу злочинів	24,2	21,9	20,1

Коефіцієнт злочинної активності злочинів проти моральності. Що стосується цього показника, то він прямо залежить від кількості осіб, яким повідомлено про підозру. Але, як ми же наголювали раніше, ця інформація носить вибіркового характеру. З огляду на викладене вище коефіцієнт злочинної активності хуліганства в 2013 році становив 8,1 злочинців на 100 000 населення, що досягло 14-річного віку, в 2014 році – 6, у 2015 році – 4,7; наруги над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого в 2013 році – 0,8, у 2014 році – 0,8, у 2015 році – 1; сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією у 2013 році – 0,3, у 2014 році – 0,2, у 2015 році – 0,2; втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність у 2013 році – 0,8, у 2014 році – 1,1, у 2015 році – 0,9.

Структури злочинів проти моральності. Цю групу злочинів утворили суспільно-небезпечні діяння, об'єктом посягання яких є мораль.

Виходячи із законодавчого закріплення цих суспільно-небезпечних діянь у кримінально-правових нормах, що конструктивно подані в розділі XII «Злочини проти громадського порядку

та моральності», та єдиного об'єкта посягання, структуру злочинів проти моральності утворюють суспільно-небезпечні діяння, відповідальність за які передбачена ст. ст. 296-304 КК України.

Як ми вже раніше наголошували, злочини проти моральності мають відповідний рівень злочинності в той чи інший рік. Це, своєю чергою, дає можливість визначити ту частку, яку вони утворюють у загальній злочинності в Україні.

Так, питома вага злочинів проти моральності в межах всієї злочинності в Україні становила в 2013 році 1,9%; у 2014 році – 1,8%; у 2015 році – 1,5%.

Що стосується безпосередньо самої структури злочинів проти моральності, то в цьому разі можливо наголосити на тому, що переважну більшість серед цієї категорії становить хуліганство (53,4%). Крім того, значну частку займають наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (18,7%) та ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (11,1%) (див. Таблицю 4).

Таблиця 4

Питома вага окремих злочинів у межах середньостатистичної структури злочинів проти моральності за період з 2013 по 2015 рік

№ з/п	Кримінально-правова норма	Питома вага, %
1.	Хуліганство	53,4
2.	Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого	18,7
3.	Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів	11,1
4.	Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність	6,7
5.	Створення або утримання місць розпусти і звідництво	4,9
6.	Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією	2,8
7.	Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію	1,1
8.	Жорстоке поводження з тваринами	0,7
9.	Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини	0,6

Найменш розповсюдженими у структурі злочинів проти моральності виявились незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини (0,6%), жорстоке поводження з тваринами (0,7%) та ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (1,1%).

Географія злочинів проти моральності. Зі статистичною інформацією щодо регіонального поширення злочинів проти моральності, їх поширеності в населених пунктах і впливу на них особливостей місцевості, у якій вони були вчинені, також є певні проблеми. Це пов'язано з тим, що в сучасних Єдиних звітах про кримінальні правопорушення в той чи інший рік мова про такі дані не йде.

Але, спираючись на певні тенденції розвитку криминогенної обстановки в Україні та наукові дослідження, можливо відзначити, що:

- злочини проти моральності вчиняються більше в містах, ніж у сільській місцевості;
- серед населених пунктів, де більше поширені злочини проти моральності, виділяються обласні центри або міста обласного значення;
- найчастіше фіксуються злочини проти моральності в Харківській, Дніпропетровській, Вінницькій, Львівській областях та м. Києві;
- найменший рівень злочинності зафіксований у Чернігівській, Черкаській, Рівненській та Полтавській областях.

Динаміка злочинів проти моральності. Спираючись на загально визнане розуміння динаміки злочинності та наявні в криминологічній науці методики її обчислення, можливо наголосити на певних динамічних рисах, що характерні злочинам проти моральності (за період з 2013 по 2015 рік):

- абсолютний приріст злочинів проти моральності становить 2399 злочинів, тобто цей вид злочинів демонструє динаміку спаду;

- темп зростання злочинів проти моральності в 2015 році відносно 2013 року – 78%;
- темп приросту злочинів проти моральності в 2015 році відносно 2013 року становив 22%. При цьому цей показник у 2014 році відносно 2013 року – 14,4%, а в 2015 році відносно 2014 року – 8,8%;
- найвищий темп приросту злочинів (понад 10%) у межах групи продемонстрували хуліганство (–34,8%), втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (–33,5%), жорстоке поводження з тваринами (–24,7%), незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини (–14,9%), сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією (–10%);
- стабільний рівень злочинів у межах самої групи продемонструвало лише ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (0,7%);
- продемонстрували певне зростання рівня за цей період такі злочини, як створення або утримання місць розпусти і звідництво (темп приросту – 13,3%) та наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (3,9%);
- абсолютний приріст кількості засуджених за злочини проти моральності становить 1785 засуджених. Іншими словами, цей показник (рівень засуджених) демонструє, як і рівень злочинності, динаміку спаду;
- темп зростання кількості засуджених за злочини проти моральності в 2015 році відносно 2013 року склав 57,8%;
- темп приросту кількості засуджених за злочини проти моральності в 2015 році відносно 2013 року становив –42%. При цьому цей показник у 2014 році відносно 2013 року становив –26,1%, а в 2015 році відносно 2014 року –21,7%. Іншими словами, кожний рік кількість засуджених за злочини проти моральності постійно зменшується;
- найвищий темп приросту засуджених осіб (понад 10%) у межах групи злочинів продемонстрували ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (–58,3%), хуліганство (–53,7%), втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (–41,3%), сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією (–26,4%);
- стабільний рівень засуджених осіб у межах самої групи продемонструвало лише створення або утримання місць розпусти і звідництво (–0,5%);
- продемонстрували певне зростання рівня засуджених за цей період такі злочини, як жорстоке поводження з тваринами (темп приросту – 66,7%) та незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини (темп приросту – 300%).

Висновки. Підводячи підсумок викладеному вище матеріалу, хотілось би наголосити на тому, що злочини проти моральності, як і будь-яке злочинне явище, мають власні кількісні та якісні показники, що характеризують їх як самостійну групу злочинів.

Список використаних джерел:

- 1 Фіалка М.І. До проблеми визначення змісту терміну «кримінологічна характеристика злочинності» / М.І. Фіалка // Вісник Кримінологічної асоціації України № 1(9) : збірник наукових праць [редкол. О.М. Бандурка (голов. ред.) та ін.]. – Харків : ХНУВС, 2015. – С. 237–246.
2. Кримінологія: питання та відповіді / Кол. авторів: Авдєєв О.О., Васильєв А.А. та ін. ; за заг. ред. О.М. Литвинова. – Х. : Золота миля, 2015. – 324 с.
3. Статистична інформація Генеральної прокуратури України : Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (2012–2015 рр.) [Електронний ресурс] / Генеральна прокуратура України [офіційний веб-сайт] – Режим доступу: <http://www.gr.gov.ua/ua/stat.html>
4. Статистична інформація Судової влади України : Звіт про склад засуджених: форма 7 (2013-2015 рр.) [Електронний ресурс] / Судова влада України [офіційний веб-сайт] – Режим доступу: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/